

XALQ TA'LIMI

ISSN 2181-7839

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

Muassis:

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi

PUBLIC EDUCATION

SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL
MINISTRY OF PUBLIC EDUCATION OF THE
REPUBLIC OF UZBEKISTAN

2021

5-son
(maxsus)

Jurnal 1918-yil dekabr oyidan chiqa boshlagan
O'zMAA tomonidan 2013-yil 4-martda qaytadan ro'yxatga olinib, 0104-raqamli guvohnoma berilgan.

TOSHKENT



TAHRIRIYAT

- 4** Sog'lom turmush tarzi – farovon hayot asosi ekanligini targ'ib qilish dolzarb ijtimoiy-pedagogik muammo



TA'LIM VA TARBIYA NAZARIYASI

- T. Achilov 6** Pedagogik ta'lim innovatsion klaster yondashuvida o'zaro hamkorlikning didaktik imkoniyatlari
- A. Abdulaxatov 10** Kurash orqali talabalarga milliy va umuminsoniy qadriyatlarini singdirishning ilmiy-nazariy asoslari
- A. Tursunov 13** Tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda chaqiriqqacha harbiy ta'lim o'qituvchilarining pedagogik imkoniyatlari
- A. Abdulaxatov, B. Muxtorov 16** Talaba-yoshlarda kurash sport turini tatbiq etish ma'naviy-axloqiy tarbiya vositasi sifatida
- A. Shadiyev 20** Bolalar va o'smirlar bilan o'tkaziladigan yengil atletika mashg'ulotlarining ilmiy-amaliy ahamiyati
- M. Shermatov 24** Umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quv dasturida voleybol darsining ahamiyati
- J. Shukurllayev 28** Voleybol sport turi vositasida maktab o'quvchilarida jismoniy sifatlarni rivojlantirishda akmeologik yondashuvning didaktik imkoniyatlari
- J. Xudoyberganov 31** Ta'lim muassasalarida o'quvchilar jismoniy tarbiyasining amaliy ahamiyati



TA'LIM VA TARBIYA METODIKASI

- F. Nurmatov 34** Harakatli o'yinlar bola tarbiyasining asosiy usuli sifatida
- U. Zokirov 38** Umumiy o'rta ta'lim maktablarida jismoniy tarbiyada sinfdan tashqari ishlarni tashkil etishning shakllari
- A. Yusupbayeva 42** Maktabgacha yoshdagi bolalarning jismoniy rivojlanishida harakatli o'yinlarni tashkil etish usullari
- R. Atajanova 46** Ishchi daftarning boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodiy qobiliyatini shakllantirishdagi o'rni
- B. Ko'kiyev 49** Yordamchi proyeksiyalash usulida pozitsion masalalarni yechishning metodik qulayligi



TA'LIM SIFATI: MAZMUN VA MOHIYAT

- S. Xabibullayev 53** Umumiy o'rta ta'lim maktablarida sport o'yinlari futbol bo'yicha musobaqalarni tashkil etishning ahamiyati
- J. Shukurllayev 57** Klaster yondashuv asosida voleybolchilarning jismoniy ko'rsatkichlarini rivojlantirish
- A. Sultonov 60** Belbog'li kurash qoidalarining xususiyatlari
- V. Karayev 63** Kompetensiyalarning innovatsion ta'lim klasteridagi ahamiyati
- D. Umaraliyeva 66** Sportchilarda dispanser nazoratini tashkil etishning xususiyatlari



MILLIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI

- I. Marasulova, N. Boymurotov 69** O'zbekiston me'moriy yodgorliklarida naqsh bezaklarining ahamiyati
- S. Sobirov 73** Talaba-yoshlarning mafkuraviy immunitetini mustahkamlash, ularda yuksak axloq, kasbga sadoqat kabi insoniy fazilatlarini shakllantirishda tasviriy san'atning o'rni



TA'LIM VA TARBIYA FIDOYILARI

- B. Baymetov 76** El sevgan ijodkor rassom, maktab yaratgan mehribon ustoz
- S. Ataxanova 80** Chizma geometriya va chizmachilik fanini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar
- M. Achilova 84** Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning tasviriy faoliyatda ijodkorligini rivojlantirish
- E. Achilova 88** O'tkir Hoshimov asarlarida badiiy psixologizm muammosi



ILM, MA'RIFAT VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR

- X. Muratov 92** Mustaqil ta'limni tashkil etish va boshqarishda elektron ta'lim resurslari hamda multimediali o'qitish vositalaridan foydalanishning dolzarbligi
- U. Zokirov 97** Oliy pedagogik ta'lim magistrilarida axborot-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish usullari
- Sh. Jo'rayev 101** Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik fani o'qituvchilarining pedagogik qobiliyatlarini rivojlantirish



ТЕОРИЯ В ОБРАЗОВАНИИ

- T. Ачиллов 105** Кластеризация методических задач учебной дисциплины "Физическая культура" в высшем образовании
- И. Чориев 109** Педагогическое проектирование кластерного подхода в системе повышения квалификации
- P. Маматкулов 112** Научно-теоретические основы развития физической культуры студентов высших учебных заведений кластерным методом
- B. Караев 115** Развитие профессиональной компетентности преподавателей школы на основе кластерного подхода



МЕТОДИКА ОБРАЗОВАНИЯ

- A. Султонов 118** Значение кластерного метода в развитии физической культуры детей школьного возраста
- T. Зуфаров 121** Методика развитие координационных способностей у детей младшего школьного возраста
- C. Хабибуллаев 126** Совершенствование педагогических механизмов обучения правилам спортивных игр на уроках физической культуры
- A. Жумаев 131** Методика специальной физической подготовки студентов по волейболу в соревновательном периоде методом кластера
- T. Зуфаров 135** Общепедагогические методы используемые на уроке физического воспитания в школе



ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ

- И. Чориев 139** Андрагогический подход к педагогическим проектированиям в системе переподготовки и повышения квалификации

SOG‘LOM TURMUSH TARZI – FAROVON HAYOT ASOSI EKANLIGINI TARG‘IB QILISH DOLZARB IJTIMOIY-PEDAGOGIK MUAMMO

Mamlakatimizda chuqur o‘zgarishlar, siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy hayotning barcha tomonlarini izchil isloh etish va liberallashtirish, jamiyatimizni demokratik yangilash va modernizatsiya qilish jarayonlari jadal sur‘atlar bilan rivojlanib bormoqda. Bunda kuchli fuqarolik jamiyatini shakllantirish yo‘lida belgilab olingan va izchil ravishda amalga oshirilayotgan ulkan vazifalar mustahkam zamin yaratmoqda.

Inson salomatligi bu – eng avvalo, uning ruhiy va fiziologik sifatlarini rivojlantirish, umrning maksimal davomiyligida maqbul darajadagi ishchanlik qobiliyati va ijtimoiy faolligini saqlab qolishdan iboratdir. Ko‘pgina olimlarning fikricha, inson organizmining funksional imkoniyatlari va uning tashqi muhitdan bo‘ladigan noxush omillarga barqarorligi butun umri davomida o‘zgarib turadi, negaki, salomatlikni saqlash, jo‘shqin jarayon bo‘lib, u yosh, jins, kasbiy faoliyat, yashash muhitiga bog‘liq holda yaxshilanib (salomatlik bo‘shashib yoki mustahkamlashib) boradi. Odam hayoti, sog‘lig‘i – eng katta ijtimoiy boylikdir. Bu oila, maktab va inson tarbiyasi, kamoloti bilan shug‘ullanuvchi maskanlar oldiga sog‘lom turmush tarzini shakllantirish masalasini ko‘ndalang qo‘yadi. Millat sog‘lig‘i ham tabiiy ravishda, sog‘lom turmush tarzi orqali hal etiladi.

Salomatlik – inson organizmining biologik, ruhiy, jismoniy holatlari va mehnat faoliyatining muvozanatlashgan birligidir. Sihat-salomatlik har bir kishi uchun baxt-saodatdir. Uning mehnat unumdorligi, mamlakatning iqtisodiy qudratini, xalq farovonligini rivojlantirishning zarur shartidir. Umumxalq mulki bo‘lmish sihat-salomatlikka nisbatan ongli va mas‘uliyat bilan yondashish jamiyat va uning barcha a‘zolarining turmush, axloq normasi bo‘lmog‘i lozim.

Sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish har xil yo‘nalishlarda olib borilishi lozim. Bu bir tomondan, o‘quvchi-yoshlarga va kattalarga sog‘lom turmushga oid ma‘lum bir tibbiyot va gigienik bilimlarni berishga, ularga sog‘lom turmush tarzi organizm rivojiga qanday ta‘sir etishi haqidagi tasavvurlarning uyg‘onishiga qaratilgan bo‘lsa, ikkinchi tomondan, ta‘lim-tarbiyada gigienik qoidalarga amal qilishga, o‘zini va yon atrofdagilarni sog‘lig‘ini asrashni kundalik odatga aylantirish ko‘nikmalarini shakllantirishga bog‘liqdir. Bu borada sog‘lom turmush tarzi ommaviy axborot vositalarida, barcha ta‘lim-tarbiya muassasalari bilan hamjihatlikda maktab, litsey, kollej va oliy ta‘lim muassasalarida keng targ‘ib qilinmog‘i zarur.

Sog‘lom turmush tarzi – bu insonning salomatligi xavfsizligani ta‘minlashga xizmat qiluvchi ko‘nikmalarga ega bo‘lish asosida hayotiy faoliyatni yo‘lga qo‘yish hamda salomatligining yuqori darajada bo‘lishiga erishishni ta‘minlovchi ijtimoiy hodisadir. Sog‘lom turmush tarzi – inson turmush sharoitlarini faol o‘zlashtirish usuli bo‘lib, kun tartibiga rioya qilish, faol harakat asosida organizmni chiniqtirish, sport bilan shug‘ullanish, to‘la va sifatli ovqatlanish, ovqatlanishning gigiyenik qoidalariga rioya qilish, muloqot va ekologik madaniyatga erishish, umuminsoniy va milliy qadriyatlar asosida manaviy tarbiya olish, zararli odatlardan o‘zini tuta bilish demaqqdir.

Yangi jamiyatning zamonaviy tarbiya konsepsiyasi inson shaxsini, ya'ni, barkamol, yetuk, qo'yilgan maqsadga erkin va o'z kuchi bilan erisha oladigan yoshlarni shakllantirishga qaratilgan. Bu bir tomondan, shaxsning har tomonlama gormonik rivojlanishini, ikkinchi tomondan, uning butun rivojlanishi jarayonida ruhiy, jismoniy, ma'naviy sog'lom o'sishini ta'minlashni o'z ichiga oladi. Inson hayoti, sog'lig'i eng katta ijtimoiy boylikdir. Bu oila, maktab va inson tarbiyasi, kamoloti bilan shug'ullanuvchi maskanlar oldiga sog'lom turmush tarzini shakllantirish masalasini ko'ndalang qo'yadi. Millat sog'ligi ham tabiiy ravishda, sog'lom turmush tarzi orqali hal etiladi.

Yosh avlodning sog'lig'iga ta'sir qiluvchi asosiy omillarni bilishni, o'quvchi-yoshlarda sog'lom turmush tarzining shakllantirishning metodologik, psixologik, pedagogik, tibbiy va gigiyenik asoslarini yaratishni taqozo etadi. Har bir o'quvchi-yosh "salomatlik" tushunchasi; salomatlik omillari; salomatlikni saqlashda organizmning himoyalaniishi to'g'risida bilimlarga ega bo'lishi kerak. Turmush tarzining o'zi inson yashashi uchun zarur bo'lgan turmush sharoitlarini o'zlashtirishi demak.

Har bir shaxsning turmush tarzi kun sayin ro'y berayoggan voqea-hodisa va turli o'zgarishlarning ta'siri ostida shakllanmoqda. O'zaro munosabatlarning o'zgarayotgani o'quvchilar ruhiyatiga ta'sir etmoqda. Natijada, ularda o'z taqdiri, oilasi, jamoasi uchun zarur bo'lgan aqliy, hissiy va erkiga oid xatti-harakatlar tanlash mas'uliyatini oshirmoqda. Ular natijasida yuzaga keladigan asab kasalliklarining oldini olish zarur. Buning uchun esa eng avvalo, shaxsiy va ijtimoiy miqyosda sog'lom turmushni tashkil etish talab etiladi va sog'lom turmush tarzini shakllantirishning asosiy yo'nalishlari va amalga oshirish yo'llarini bilishi kerak.

Jismoniy mashqlarni bajarish natijasida organizmning himoya vositalari yaxshi rivojlanadi. Bolalik, o'smirlilik davridan boshlangan chiniqish mashg'ulotlari, ayniqsa, foydalidir. Har bir kishida mustahkam rejimga amal qilish odatini tarbiyalash zarur. Badantariya bilan shug'ullanishni, toza havoda sayr qilish, sport o'yinlarida ishtirok etish, uzoq umr ko'rish va salomatlikni ta'minlovchi omillardandir. Har bir shaxs muntazam ravishda muayyan darajada jismoniy qobiliyatga mos keluvchi jismoniy harakatlarni bajarishga odatlanishi lozim.

O'qituvchi ta'lim jarayonida turmush tarzining salomatlikni saqlash va mustahkamlashda tutgan o'rni; inson umrini davrlarga bo'lish; bolalarning o'sish va rivojlanish qonuniyatlari, jismoniy holatini aniqlash; bolalik davrida uchraydigan anatomik va fiziologik nuqsonlarni to'g'ri holatga keltirish; to'g'ri qaddi-qomatning gigiyenik asosi; bola va o'smirlarda uchraydigan qomatning buzilish turlari, sabablari va uni tuzatish usullari; jismoniy tarbiyaning gigiyenik asoslari; organizmni mustahkamlash va chiniqitish uchun tabiatning tabiiy kuchlaridan – quyosh, havo va suvdan foydalanish; insonning sog'lom turmush kechirishida jismoniy tarbiyaning ahamiyati, masalalariga alohida ahamiyat bermog'i va o'quvchilarda shu tushunchalarni shakllantirmog'i zarur.

Xulosa qilib aytganda, jamiyatimizda inson salomatligi, jismoniy barkamolligi, sog'lom turmush tarzi madaniyatiga egaligi o'ta muhim ijtimoiy qadriyat hisoblanadi. Millat salomatligini ta'minlash, xalq genofondini bekamu-ko'st saqlash sog'lom turmush tarzi tufayligina yetarlicha ijobiy tarzda hal etiladi. Bu esa, jamiyatning barcha ijtimoiy institutlari; oila, ta'lim-tarbiya maskanlari, mahalla hamda mustaqil ta'lim oldiga jamiyatimiz fuqarolariga sog'lom turmush tarzi mazmuni va mohiyatini anglatish, yoshlarni sergak va bilimdon, barkamol shaxs qilib tarbiyalash masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda.

Izzatoy MARASULOVA,

Chirchiq davlat pedagogika instituti, "Tasviriy san'at" kafedrası katta o'qituvchisi

Nurali BOYMUROTOV,

Chirchiq davlat pedagogika instituti, "Tasviriy san'at" kafedrası 3-bosqich talabasi

O'ZBEKISTON ME'MORIY YODGORLIKLARIDA NAQSH BEZAKLARINING AHAMIYATI

Annotatsiya

Ushbu maqola xalq amaliy san'atining naqqoshlik yo'nalishi haqida umumiy ma'lumot beradi va qo'l san'atlari an'alarini tiklash, saqlab qolish masalalarini muhokama qiladi.

Kalit so'zlar. Xalq amaliy san'ati, an'analar, naqqoshlik, usta-shogird, ganchkorlik, yog'och o'ymakorligi, misgarlik, kashtachilik, zardo'zlik, badiiy hunarmandchilik.

В статье дается обзор направления живописи в народном творчестве, рассматривается восстановление и сохранение ремесленных традиций.

Ключевые слова. Народно-прикладное искусство, традиции, орнамент, подмастерье, резьба по ганчу, резьба по дереву, чеканка, вышивка, ювелирное дело, декоративно-прикладное искусство.

This article provides an overview of the direction of painting of folk applied arts and discusses the issues of restoration and preservation of handicraft traditions.

Key words. Folk applied arts, traditions, painting, master-apprentice, potter, wood carving, coppersmithing, embroidery, goldsmithing, arts and crafts.

Xalqimizning amaliy san'ati boy an'analarga va uzoq tarixga ega. Dunyodagi boshqa xalqlar qatori o'zbek xalqida ham ma'naviy qadriyatlar, madaniy merosi asrlar davomida shakllanib kelgan. Yurtimizda arxeologik qazilmalar natijasida topilgan badiiy ijod namunalari xalq amaliy san'atining tarixi tosh asriga borib taqalishini ko'rsatadi.

Amaliy bezak san'ati turi tasviriy san'at bilan uyg'unlikda rivojlanib kelgan. U binolar, inson tomonidan foydalaniladigan barcha ro'zg'or buyumlarga naqshlar bilan badiiy bezak berishda keng qo'llanilib kelingan. Bezakli naqshlar asosan, maishiy turmush ehtiyojlariga xizmat qiladigan narsalar va buyumlarning tashqi bezagi uchun ishlatiladi. O'zbekiston amaliy bezak san'ati dastgohli rangtasvirdagi shakllar tasviridan farq qilib, xalq tarixi bilan bog'liq holda murakkab va ko'p asrli rivojlanish yo'lini bosib o'tgan.

Hozirgi texnologiyalar shiddat bilan rivojlanayotgan davrda yurtimizda xalq amaliy san'ati durdonalarini avaylash va o'z tajribalarini saqlab qolish uchun hunarmandlarga vorislarning yetishmasligi ko'zga tashlanadi. Me'moriy yodgorlik obyektlarini saqlash uchun ijtimoiy-madaniy ahamiyatini yetarli darajada baholay olmaslik holatlari uchrashi, barcha hududlarda yosh avlodga amaliy san'at va hunarmandchilik an'alarini o'rgatish ishlari birdek rivojlangan deb ayta olmaymiz.

Ana shunday globallashuv jarayoni ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy sohalarining barchasida o'zining ijobiy va salbiy jihatlarini nomoyon etmoqda. Hozirgi tashqi ma'naviy tahdidlar kuchaygan, axborot texnologiyalarning rivojlanishi, mobil telefonlar imkoniyatlarining oshib borayotganligi bolalarga bilim olishi uchun qulay sharoitlar yaratish bilan bir qatorda zararli odatlarning ko'payishiga ham olib kelmoqda. Ular har bir muammoning

yechimini internet saytlaridan qidirib, turli yot g'oyalar ta'siriga tushib qolishmoqda. Bu hozirgi bolalarni ma'naviy yetuk shaxs sifatida tarbiyalashdagi asosiy muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Shuning uchun ham ta'limda ma'naviy-axloqiy mazmuni kuchaytirish, yoshlarni, mustaqillik g'oyalarga sadoqat, milliy qadriyatlarga hurmat, insonparvarlik va yuksak ma'naviy g'oyalar asosida vatanparvarlik ruhida tarbiyalash ishlarini tashkil etish¹ davlatimiz siyosatining asosiy maqsadlaridan hisoblanadi.

O'zbekiston xalq san'atida me'moriy badiiy naqshlar muhim o'rin tutadi. San'atning bu qadimgi turi O'rta Osiyo me'morchiligi xususiyatlari va mahalliy qurilish materiallariga bo'lgan ehtiyoj tufayli yuzaga kelgan.

Yurtimizda me'morchilik qadimdan yuqori darajada rivojlangan. Bunga tarixiy obidalarimiz masjidlar, maqbaralarni misol qilishimiz mumkin. Bu imoratlarda otabobolarimizning didi, dunyoqarashi, bilim saviyasi, qurilish madaniyati nechog'lik yuksak saviyada ekanligi ko'rinib turibdi. O'zbek diyorida bobokalonlarimiz yaratgan barkamol teran mazmunli va tarixan bebaho san'at asarlari jahon madaniyati durdonalari qatoridan o'rin olgan. Qo'li gul ustalar yaratgan san'at durdonalari kishilarga estetik zavq bag'ishlaydi. Yodgorliklarda quyosh nurida tovlanayotgan sarkor koshinlar nafis naqsh-nigorlar beixtiyor kishilarni o'ziga maftun etadi. Bu naqshu-nigorlar bir necha asrlar oldin yaratilgan bo'lsa-da hozirgacha o'z nafosati ko'rki bilan kishi ko'zini quvnatadi. Bunga biz Samarqanddagi me'moriy obidalarni keltirishimiz mumkin. Tosh, sopol, materiallarda o'z aksini topgan oddiy xalq tomonidan kashf etib yaratilgan bu monumental binolar o'zining bejirimligi va mahobatligi bilan kishilarni hayratga solmoqda. Bularni yaratgan ustalar o'z bilimi yuksak mahoratlari evaziga shunday o'lmas asarlarni yaratib toshlarga muhrladilarkim, ular hozirda ham o'z qimmatini yo'qotgani yo'q.

Gyugo aytganday, — Odamzod ongida paydo bo'lgan eng ahamiyatli fikrlarni toshga bitib ifodalaydi, chunki qog'ozga bitilgan qo'lyozmalarda har qanday buyuk g'oyalar bo'lmasin ular vaqt o'tishi bilan yo'qolishi mumkin, lekin qurilgan bino – bu toshda ifodalangan boshqaga bir kitob bo'lib, u juda uzoq asrlar uchun chidamlidir.

“San'at – bu bir mo'jizadir, u mohiyatan shaxsning his-tuyg'ulariga ta'sir ko'rsatishga qodir bo'lgan muhim vosita sifatida insonni doimo o'ziga jalb etib kelgan. Yurak va miyaning shunday xilqat joylari borki, unga faqat san'at vositasidagina kirish mumkin”.

Naqqoshlik – o'zbek xalq amaliy bezak san'atining eng jozibali va nafis turlaridan biri hisoblanadi. Binobarin xalq amaliy san'atining barcha turlarini naqsh elementlarisiz tasavvur etish qiyin. Naqsh – gul, bezak degan me'noni anglatib, amaliy san'at asarlariga chiroy bag'ishlaydi. Bunday bezak elementlari esa, tabiatda uchrovchi o'simlik dunyosi, hayvonlar tasviri va koinot jismlarining eng sodda ko'rinishlari orqali aks ettiriladi. Naqqoshlik san'ati barcha amaliy san'at turlarining tarkibiy qismi o'laroq, O'rta Osiyo xalqlari orasida o'zining nafis shakllari, rangin tovlanishi hamda ramziy ma'nolariga boyligi bilan qadimdan keng rivojlanib kelgan. Naqsh – o'zbek xalq amaliy bezak san'atining tarkibiy qismi bo'lib, ramziy ma'nolari, tabiiy shakl va ranglar jozibasi bilan go'zal. Insoniyat qadimdan turar joylarni, uy-ro'zg'or buyumlari va boshqa shu kabi amaliy san'at namunalarini bezashda, nafis naqsh tasvirlaridan keng foydalanib kelmoqda. Shu qatori u o'z hayoti bilan bog'liq bo'lgan yon-atrofidagi barcha inshoot va jihozlarni ona tabiat go'zalligi bilan uyg'unlashuvi orzusida yashab, ijod qiladi.

Naqqoshlik san'ati ham hunar, ham san'atdir. Bu va bu kabi san'at turlarini egallash yoshlarning badiiy madaniyatini, tafakkurini, dunyoqarashi va estetik didini rivojlantirishda

¹ Shavkat Mirziyoyev Oliy va o'rta maxsus ta'lim sohasida boshqaruvni isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida /O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni//T., 11-iyul, 2019.

muhim ahamiyatga ega. Naqqoshlik san'ati asrlar davomida ajdodlarimiz tomonidan ko'z qorachig'iday asrab-avaylab kelindi va kelinmoqda. Hozirgi yosh avlod uni qabul qilib olarkan, o'z oldida tutgan masuliyatni bir daqiqa ham unutmazligi lozim. Hozirgi kunda Respublikamizda ta'lim-tarbiyaning jahon standartlari talab darajasida bo'lishi alohida ahamiyatga egadir.

Bugungi kunimizda amaliy san'at ustalarining yangi avlodlarini tarbiyalash, ularning barkamollikka erishishlari yo'lida barcha sharoitlar mavjud. Xalq amaliy san'atidan olib borilayotgan o'quv mashg'ulotlari bo'lajak muallimlarni har tomonlama yetuk, jahon andozasiga javob bera oladigan mutaxassislar qilib tayyorlashga, qolaversa, maktab o'quvchilarini hozirgi zamon talab darajasiga javob bera oladigan nozik qalb inson sifatida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Oliy ta'lim maskanlarida mashg'ulotdan tashqari tashkil etiladigan ilmiy va ijodiy to'garaklar yoshlarning vaqtlarini mazmunli o'tkazish, ulardagi bilim olish, kasb-hunar o'rganishga bo'lgan qiziqishlarini qo'llab-quvvatlashda juda katta ahamiyati ega.²

Naqqoshlik, ganch va yog'och o'ymakorligi, kandakorlik kabilar o'zbek xalq amaliy san'atining barcha turlari uchun naqsh elementlarining chizilishi o'xshash ko'rinsada, bajarilishi, texnologiyasi va pardozlash usullari turlichadir. Masalan: ganchkorlik va yog'och o'ymakorligida naqshlar o'yib, naqqoshlikda chizib, kashtachilikda chok yordamida, misgarlikda zarb bilan zardo'zlikda qadab va shunga o'xshash usullar yordamida naqsh solinadi.

Albatta, naqqoshlik san'atida oddiy chiziqlar mohiyatini rang tuslari ochib beradi. Naqshlarni bo'yashda zamin va shakl oraliqlariga to'q rang, gul novda va boshqa elementlariga och ranglar beriladi. Ranglash bosqichlarida iliq va issiq ranglar aralash qo'llanilmaydi. Aksincha, naqsh namunalarning umumiy talqinlariga e'tibor beriladi. Naqsh rang bilan jozibalidir. Naqsh elementlarining ko'zga yaqqol tashlanishi, naqsh va zamin yuzalarining hamohangligi va o'ziga xos ramziylikni kashf etuvchi xususiyatlarini, albatta, rang tuslarisiz tasavvur etish qiyin. Naqshda rang uyg'unligiga erishish katta san'atdir.

Amaliy san'atda, borliqni aks ettirish o'z-o'zidan paydo bo'lmadi. U inson paydo bo'lishi bilan shakllanib taraqqiy eta boshladi. O'rta asrga kelib o'zining eng yuqori cho'qqisini namoyon qildi. Yevropa bu borada dunyo sivilizatsiyasi rivojida o'ziga xos o'rin egallaydi. Ushbu qit'a vakillari zamonasining eng buyuk xalq amaliy san'at arboblarni yetishtirib berdi va shularning mehnati natijasida amaliy san'at shakllandi.

O'zbek milliy xalq amaliy san'atini yanada rivojlantirish, bu kabi hunar turlarini yoshlarimizga o'rgatish bugungi kunimizda muhim ahamiyat kasb etadi. Hozirda xalq amaliy san'ati turlarini fan sifatida Oliy o'quv yurtlarida ham o'ziga xos ravishda o'qitilishi diqqatga sazovor. Shuningdek avloddan-avlodga o'tib kelayotgan xalq amaliy san'atiga doir mashg'ulotlarning ehtirom-u qiziquvchanlik bilan maktab va maktabdan tashqari to'garak muassasalarida o'rgatish kuchaydi. Bu esa yosh avlodni kelgusida kasb-hunarni va har tomonlama yetuk madaniyatli kishilar bo'lib yetishishlarida muhim ahamiyatga ega.

Naqsh chizishni o'rgatish jarayonida o'zbek xalq amaliy san'ati durdonalari bilan kengroq tanishtirib borish talabalarning dunyoqarashini shakllantiradi, tasavvurini

² Султанов Х. Э., Анкабаев Р. Т., Муратов Х. Х. Формирование духовного образования студентов и молодежи при помощи творческой деятельности (в партнерстве) / Музыкальное и художественное образование: опыт, традиции, инновации: электронный сборник научных статей. Вып. II [Электронный ресурс]//. – Чебоксары: 2020. – С.107.

boyitadi, didini o'stiradi, ularga ma'naviy oziqa beradi.

Yuqoridagilarga asoslanib, to'garaklardagi ijodiy mashg'ulotlar bolalarda estetik didni shakllantirib qolmay, balki ularni amaliy bezak san'ati va milliy xalq hunarmandchiligi asarlari bilan tanishtiradi, ularga zarur ijodiy bilimlarni beradi, badiiy mehnat ko'nikmalarini rivojlantiradi va shu bilan birga ularni iqtidori bo'yicha kasblarga yo'naltirish³ uchun ruhiy va amaliy tayyorgarlikni amalga oshiradi. Faqat, yuqori estetik tuyg'ularga ega bo'lgan, ichki dunyoqarashi rivojlangan odamgina atrofidagi dunyoni faol ravishda o'zgartira olishga qodir bo'ladi.

Badiiy hunarmandchilik va xalq amaliy san'atiga milliy qiziqish ortdi. Lekin buning uchun muammolarni anglab yetish zarur madaniyatning ushbu sohasida mavjud bo'lib, qachon pedagogik va ishlab chiqarish amaliyotini qayta ko'rib chiqishga harakat qilishga e'tibor berilsa, mutaxassislarni qayta tayyorlash va mahsulotlarni yaratishga imkoniyatlar eshigini ochadi. Bu borada Prezidentimiz juda katta islohotlarni olib bormoqdalar. Birgina misol tariqasida o'tkazilib kelinayotgan yoshlar ma'naviyatini yuklashtirish va ularning bo'sh vaqtlarini mazmunli tashkil etish bo'yicha 5 ta muhim tashabbusi yurtimizning barcha maskanlarida birday o'tkazilishini kelinmoqda va yoshlarni san'atga bo'lgan qiziqishlarini yuzaga chiqarmoqda. Bu albatta, hunarmand ustalar ustoz-shogird an'analarini yo'lga qo'yish, amaliy san'at sohasida uchinchi Renessans poydevorini qurishda yana bir muhim qadam bo'lib qoladi deb o'ylaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. *Oliy va o'rta maxsus ta'lim sohasida boshqaruvni isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida /O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni/*–T.-11-iyul – 2019-y.

2. Sultanov Kh.E., Sobirov S.T., Marasulova I.M. *Theoretical basis of cluster approach in fine arts education / Journal of Critical Reviews // Vol 7, Issue 9, 2020: – p. 109;*

3. Sultanov Kh.E., Marasulova I.M., Bakhriev I.S., Ankabaev R.T. *The Need for Creation of a Cluster of Pedagogical Innovations in the System of Continuous Education / International Journal of Psychosocial Rehabilitation, ISSN: 1475-7192// Vol. 24, Issue 05, 2020: -Pp. 6586-6591;*

4. Bulatov S.S. *“Ganchkorlik” 5-sinflar uchun qo'llanma. –T.: O'qituvchi, 1997-y.*

5. Bulatov S.S. *O'zbek xalq amaliy bezak san'ati, –T.: Mehnat, 1991-y.*

6. Qosimov Q. *Naqqoshlik –T.: O'qituvchi. 1990-y.*

7. Султанов Х.Э. *Innovation technology clusters use of technology in illustration/ International Journal of Psychosocial Rehabilitatio// - Vol. 24, Issue 04, 2020 ISSN: 1475-7192: P. 3876.*

8. Султанов Х.Э., Анкабаев Р.Т., Муратов Х.Х. *Формирование духовного образования студентов и молодежи при помощи творческой деятельности (в партнерстве) / Музыкальное и художественное образование: опыт, традиции, инновации: электронный сборник научных статей. Вып. II [Электронный ресурс]//. – Чебоксары: 2020. – С.107.*

9. Султанов Х.Э. *Innovation technology clusters use of technology in illustration/ International Journal of Psychosocial Rehabilitatio// - Vol. 24, Issue 04, 2020 ISSN: 1475-7192: P. 3877.*

³Sultanov X.E, Innovation technology clusters use of technology in illustration/ International Journal of Psychosocial Rehabilitatio// - Vol. 24, Issue 04, 2020 ISSN: 1475-7192: P. 3876.

Bosh muharrir:

Mahmudov Sarvar Yuldashevich

Bosh muharrir o'rinbosari v.v.b:

Umaraliyeva Muhayyo Abdugaparovna

Mas'ul kotib:

Suyarova Lutfiya Muhiddinovna

Bosh dizayner – badiiy muharrir:

Mamasoliyev Akbarali Hamzayevich

Tahrir hay'ati:

Sherzod SHERMATOV, Risboy JO'RAYEV, Komiljon MUQIMOV, Ulug'bek INOYATOV, G'ayrat SHOUMAROV, Maqsudjon YULDASHEV, Oynisa MUSURMONOVA, Lola MO'MINOVA, Dilyara SHARIPOVA, Barno ABDULLAYEVA, Rohatoy SAFAROVA, Xolboy IBRAGIMOV, Ravil IS'YANOV, Mirodiljon BARATOV, Sharibboy ERGASHEV. Yashin ISMANDIYAROV, Muhabbat MIRSALIYEVA, Bahodir MA'MUROV, Shukurullo MARDONOV, Ulfat MAHKAMOV.

Jamoatchilik kengashi:

Dilshod KENJAYEV, Sobitxon TURG'UNOV, Nargiza RAXMANKULOVA, Abduhalim MAHMUDOV, Kamola RISKULOVA, Feruza QODIROVA, Islom ZOKIROV, Ravshan ABDUXAIROV.

Jurnalning ushbu sonini nashrga tayyorlashda tahririyat hamda mualliflar bilan bevosita ishlagan shuningdek, maqolalarni tahrir qilish ishlarida ekspert – retsenzent sifatida faoliyat ko'rsatgan Chirchiq davlat pedagogika instituti, “Sport va chaqiriqqacha harbiy ta'lim” fakulteti dekani Telman Sa'dullayevich Achilovga minnaddorchilik bildiramiz.

Tahririyat manzili:

Toshkent shahar Shayhontoxur tumani Navoiy ko'chasi, 30-uy.

E-mail: xalq_talimi@xtv.uz Tel: (0 371) 231-16-51, Faks: 231-16-52

Jurnalga yuborilgan maqolalarga javob qaytarilmaydi, jurnalda e'lon qilingan maqolalardan olingan matnlar “Xalq ta'limi” ilmiy-metodik jurnalidan olindi, deb ko'rsatilishi shart.

Jurnal 2015-yil 20-martdagi 214/2-sonli qarori bilan OAK ilmiy nashrlari ro'yxatiga kiritilgan.

“TAFAKKUR NASHRIYOTI” MCHJ bosmaxonasida chop etildi.

Toshkent shahri, Shayhontoxur tumani, Navoiy ko'chasi, 30-uy

Bosishga ruxsat etildi: __.__.____-y. Qog'oz bichimi 70x100 1/16. Ofset bosma usuli.

Shartli b.t. 12,0. Adadi ____ nusxa. – buyurtma.

Bahosi kelishilgan narxda.

Ushbu songa mas'ul – Qarshiboyeva Hilola Murtazayevna

© “Xalq ta'limi” jurnali, 2021.